

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертация на тема „Формиране на комуникативноречева компетентност у учениците в началния етап на основната образователна степен чрез обучението по български език и литература“

(Дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ по професионално направление 1.2. Педагогика към Катедрата по дидактика на Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“)

Автор: Йорданка Стойнова Николова

Научен ръководител: проф. дн Нели Стоянова Иванова

Рецензент: проф. Кирил Василев Димчев

1. Изследването на Йорданка Стойнова Николова (ЙН) има всички качества, необходими и достатъчни за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“. Основание за такъв извод ми дават следните факти:

- нейната солидна методическа, лингвистична, лингвокултурологична и общопедагогическа подготовка;
- опитът ѝ като изследовател и като практик, който отчита обективно вярно постиженията и слабостите в образователния процес по български език и литература в началния етап на основната образователна степен;
- библиографската ѝ осведоменост по проблемите на дисертацията;
- уменията на докторантката да отчита и да използва потенциалните възможности на езика като средство за общуване, за познание, за развиване и усъвършенстване на личността.

Тези качества са се проявили (1) в професионално заявените и осъществени функции на проучването; (2) в създаването на текст, в който се отчитат постижения на науките; (3) в прецизно формулираните цели на дисертацията, в детайлите на съдържанието ѝ, в професионалното представяне на технологичните аспекти и на резултатите от проведения експеримент.

2. Йорданка Стойнова Николова е **задочен докторант** в Катедрата по дидактика на Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“. Като студентка е придобила магистърска степен по

педагогика. В момента работи като начална учителка в ОУ „Кочо Честеменски” гр. Пловдив. През 2009 г. е избрана за учител на годината, а през 2014г. е получила награда за постижения в областта на образованието. Участвала е в национални и международни конференции. Като докторантка е участник в два изследователски проекта на СУ „Св. Климент Охридски“. Авторка е на учебни помагала по български език и литература в началния етап на основната образователна степен.

3. Процедурни въпроси

Дисертацията на Йорданка Стойнова Николова е предложена за обсъждане с решение на Катедрата по дидактика и на Факултетския съвет на Факултета по педагогика. Не установих нарушения по осъществяване на процерите.

4. За защита пред научното жури ЙН предлага за обсъждане и оценка аргументативен текст с добре обмислени тези и аргументи към тях. Авторката е намерила своето място в изследователския процес и в повечето случаи изразява и защитава убедително своето мнение по разглежданите въпроси.

5. Структурата на дисертацията е логична и стройна. Трудът се състои от 191 страници, разпределени в три глави, заключение, литература, приложения.

В първата глава (с.3-49) авторката разглежда детайлно същността на комуникативноречевата компетентност като основен концепт в предложеното за обсъждане проучване. Тя обръща специално внимание на методическите аспекти и на мястото им в образователния процес по български език и литература в началния етап на основната образователна степен.

Във втората глава (с.50-121) ЙН интерпретира основни въпроси на дидактическите технологии, прилагани за формиране на комуникативноречева компетентност у учениците.

Целите, които си поставя и в голяма степен решава авторката, са твърде амбициозни. Високо оценявам стремежа ѝ за точно изясняване на закономерните отношенията между анализиранияте факти. Това създава впечатление за по-голяма научност на изложението и показва интерпретаторските умения на дипломантката.

*Третата глава (с.122-183) предизвиква интерес с характеристиките на широкомащабно експериментално проучване, в което се отчитат замисълът на проекта, неговата динамика и крайните резултати. Добре формулирани са критериите. От езикова гледна точка докторантката би могла да конкретизира данните от експеримента. Прекалява се с характеристиката *точно и грамотно (като подбират най-точните изрази средства)*. Интерес представляват представените изследователски процедури – *наблюдение, интервю, преразказ и пр., похвати*, които позволяват да се разкрие творческото начало на всеки ученик.*

Впечатляват анализите на резултатите от проведеното емпирично изследване (*анкета с учителите, преродаващи в началния етап на основната образователна степен*). Известен субективизъм поражда характеристиките (*начална, средна, горна степен*), характеристики, които не са изведени с експертна оценка (виж с.125-126).

Важно е да се отбележи, че авторката отделя необходимото внимание на използваните методи, форми и похвати, с които се развива самостоятелността на учениците (виж с.128)

Също така се отделя необходимото внимание за идентифициране на факторите, имащи влияние при формиране на т.нар компетентно участие в речевите актове (виж с.131). Авторката анализира подробно допусканията от учениците слабости като гаранция за тяхното преодоляване.

6. Съдържанието на дисертационния труд се разкрива в първата и във втората глава. Логично е в първата глава „*Същност на комуникативноречевата компетентност*” да се направят терминологични уточнения, които представят уменията на дисертантката да си служи с научната терминология, да я използва функционално като средство за интерпретиране и обосноваване. Обективно се разглеждат схващания за същността на понятието. Творческа зрялост проявява авторката с професионалната обосновка на предпочитанията си към едно от тези мнения. Изяснявайки спецификата на избрания модел, ЙН компетентно анализира отделните страни на концепта *комуникативноречева компетентност* и във връзка с резултатите от този анализ изяснява задачите на изследването си, неговите цели и избраната технология.

Авторката използва понятието *езикови знания* (може би има предвид лингвистични знания!) и показва приобщеността си към една съвременна иновативна технология, подробно обоснована в дисертационния труд. Също така ще отбележа, че са сполучливо изяснени критериите за

оценяване равнището на формираните компетентности (знания, навици, личностни характеристики) на обучаваните. Изтъква се ролята на работата с текстове, различни по тема, жанр, стил и регистър. По-точно е да се говори за развиване (подобряване, оптимизиране) на комуникативноречевата компетентност чрез занятията по български език в 1.- 4. клас, тъй като началото на изграждане на комуникативноречевите умения се поставя в най-ранна детска възраст. Това е факт, особено важен с оглед на поставената задача да се изследва степента на развитие на комуникативноречевата компетентност и на понятията, с които тя се разкрива.

Не навсякъде се разграничават собственометодическите аспекти на проблемите от общодидактическите аспекти. Има случаи, при които твърде популярно се представят сведения за основни понятия, които би трябвало учениците да познават (виж например разсъжденията на авторката за *текст* на с.17,18)

7.Заключението (с. 180-183) разкрива в обобщен вид основните идеи, разработени в дисертацията. Изложението е убедително.

8. Литературата обхващазаглавия на български, английски и руски език.

9.Авторефератът отразява обективно вярно и точно съдържанието на дисертацията.

10.Приносите на докторантката имат различни измерения.

- Изградена е теоретична рамка за проучване същността на комуникативноречевата компетентност и за изграждането ѝ у подрастващите. Поставят се основите на формиране на комуникативноречевата компетентност в цялостния курс на обучение в СОУ.
- Успешно се разкриват функциите на комуникативноречевата компетентност за социализация на индивида и за оптимизиране на неговите личностни характеристики.
- Убедително се интерпретира ролята на комуникативноречевата компетентност за успешна интеграция в социалната среда.
- Обосновава се ролята на дидактическата технология за развитието на езикова, социолингвистична, дискурсна, стратегийна и социокултурна компетентност.
- Отчитам като положителни усилията на авторката да експериментира процедури, адекватни на темата на дисертацията.

- Трудът като цялост поражда идеи за подобряване на държавните образователни стандарти, на учебните програми и на учебните помагала.
- Публикациите по темата на дисертацията (17 на брой – в български и чужди издания) представят ЙН като утвърден специалист и по този начин ще има въздействие при оптимизиране на работата по български език и литература в началното училище.

11.Препоръчвам на членовете на научното жури, избрано от Факултетния съвет на Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“, да гласуват на Йорданка Стойнова Николова да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ по професионалното направление *1.2. Педагогика*.

София, 30.03.2015 г.

Рецензент:

(проф. Кирил Василев Димчев)